

วถึนัรณตร : วถึทาทในการพัฒนาคุณภาพชึวิตของชุมชนท้งถึน

Eternal way: A way to Develop the Quality of Life of Local Communities

บุญเหนือ พุทธบุรี

Bunnuea Phutthaburee

คณะศิลปศาสตรฯ สถาบันการเรยนรู้เพื่อปวงชน

Faculty of Liberal Arts, Learning Institute for Everyone

*Corresponding Author, E-mail: bunnueaphutthaburee@gmail.com

Received: August 08, 2025

Revised: September 12, 2025

Accepted: December 14, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ในการถอดบทเรียนประเพณีบุญผะเหวด ซึ่งเป็นประเพณีที่ชาวอีสานผู้ที่มีความอาวุโสรู้จักได้เป็นอย่างดี ประเพณีเต็มไปด้วยหลักคำสอนที่บรรพบุรุษได้จินตนาการประเพณีบุญผะเหวดขึ้นมา เพื่อการถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่น สามารถนำมาเป็นวิถีทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นได้ การปฏิบัติตามฮีตสิบสอง คือการปฏิบัติตามหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 การศึกษาพบว่า วัฒนธรรมประเพณีทั้งหลายเกิดจากคน เมื่อก้าวเข้าสู่ภูมิสังคม การที่คนได้เข้าไปลงหลักปักฐานในแต่ละพื้นที่ ก่อให้เกิดจินตนาการตามภูมิสังคม เกิดแนวคิดในการที่จะอยู่รอด มองเห็นคุณค่าภูมิสังคมตรงนั้น ไม่ว่าจะเป็นการก่อกูลให้มีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ หรือแหล่งแล้ง ก็ต้องเอาขนะธรรมชาติตามภูมิสังคม หรือหากไม่สามารถเอาขนะธรรมชาติได้ก็ปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ เข้ากับภูมิสังคม การปรับตัวให้มีชีวิตรอด ทำให้เกิดรูปแบบแบบแผนในการดำเนินชีวิตสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เมื่อเจาะลึกเข้าไปในประเพณีบุญผะเหวด สิ่งที่คนโบราณต้องการให้สืบสานงานประเพณีคือ การสอนให้ทุกคนออกมาร่วมมือร่วมแรง ร่วมใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความสามัคคี เพื่อสอนลูกหลานให้เป็นคนดี กตัญญูต่อบุพการี รู้จักเรียนรู้อาชีพ การทำบุญ การบริจาคทานให้ยึดตามภูมิสังคม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชน ความมีน้ำใจไมตรีของคนภายในท้องถิ่น มีความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งที่เป็นผลลัพธ์ของการทำบุญผะเหวด สอดคล้องกับหลักการทรงงานฯ ประการที่ 1 ซื่อสัตย์ สุจริต จริใจต่อกัน ประการที่ 2 อ่อนน้อม ถ่อมตน ประการที่ 4 รู้รักสามัคคี ประการที่ 17 ประโยชน์ส่วนรวม ประการที่ 23 การมีส่วนร่วม และประการที่ 26 ร่าเริง รื่นเริง คึกคักครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ การเคารพต่อธรรมชาติ ต้องการอนุรักษ์

ธรรมชาติ ป่าและน้ำ การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ได้ในท้องถิ่นมาประกอบงานบุญ การสร้างความชำนาญในอาชีพ การถ่ายทอดการฝึก การสอน การเรียนรู้งานฝีมือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การรักษาแหล่งน้ำเอาไว้รวมไปถึงการปลูกพืชในพื้นที่เพื่อการประกอบกิจกรรมงานบุญให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ล้วนสอดคล้องกับหลักการทรงงานฯ ประการที่ 18 การพึ่งตนเอง ประการที่ 19 เศรษฐกิจพอเพียง ประการที่ 5 ทำเรื่อย ๆ ทำแบบสังฆทาน ประการที่ 14 ปลูกป่าในใจคน เช่น ไม้ใช้ประโยชน์มากมายในกิจกรรมประเพณีบุญพะเหวด ภาชนะตกแต่งรอบสถานที่จัดงาน เครื่องใช้ไม้สอยทุกชนิดต้องใช้ไม้ไผ่ ทั้งเป็นลำท่อน ทั้งทำดอก จักสาน ทำบั้ง จึงเป็นโอกาสในการถ่ายทอดการใช้ไม้จักดอก จักสาน ตามการจินตนาการ ใช้ดอกจักสานสัตว์หิมพานต์ ที่เราไม่สามารถนำสัตว์ในตำนานที่มีชีวิตจริงมาร่วม ขบวนแห่พระเวสสันดรได้ก็ต้องเลือกใช้การจักสานหุ่นสัตว์หิมพานต์ แทน สอดคล้องกับหลักการทรงงานฯ ประการที่ 12 ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

คำสำคัญ: 1. วิถีวัฒนธรรม 2. หลักการทรงงาน 27 ประการ 3. ชุมชนดีพอ

Abstract

This academic article aims to extract lessons from the Bun Pha Wet tradition, a tradition well-known to senior Isan people. The tradition is steeped in teachings invented by ancestors, fostering the transmission of local knowledge and enabling it to be used as a means of improving the quality of life in local communities. Adherence to the twelve traditions is a practice in line with the 27 Principles of King Rama IX's work. Studies have shown that cultural traditions originate from people as they enter the social landscape. As people settle in each area, they develop imaginations about their social landscape, fostering survival strategies, and recognizing the value of that social landscape. Whether it's ensuring an abundance of food or drought, they must overcome the natural environment and adapt to it. If they can't overcome it, they must adapt to it and adapt to it. This adaptation fosters life patterns and ways of life that have been passed down, eventually transforming it into culture and traditions. The tradition of Bun Pha Wet, what our ancestors wanted to continue and inherit was teaching everyone to come together and work together as a unified community. This fosters unity and teaches children to be

good and grateful to their parents. The social context of the Isan people involves making merit and dedicating merit to the deceased. They have wisdom, customs, traditions, culture, community lifestyle, kindness of local people, and care for the environment and natural resources. The results of making merit at Phawet are consistent with the royal duties of His Majesty the King. 1st. Honesty, integrity, and sincerity; 2nd. Humility; 4th. Knowledge, love, and unity; 17th. Public benefit; 23th. Participation; and 26th. Cheerfulness, enthusiasm, vibrancy, and energy. These are all factors for effective work. Care for the environment and natural resources, the desire to conserve nature, forests, and water; the selection of locally available materials and equipment for merit-making ceremonies; the development of professional expertise; the transfer of training, teaching, and learning of handicrafts; the transfer of local wisdom and knowledge; the preservation of water sources; and the cultivation of local plants to enhance merit-making activities. All of these are in line with His Majesty's Principles of Work, 18th: self-reliance; 19th: sufficiency economy; 5th: doing things consistently, like offerings to monks; and 14th: planting forests in people's hearts. Bamboo is used extensively in the Bun Pha Wet tradition, as decorative containers around the event venue. All kinds of utensils must use bamboo, whether it's logs, nails, weaving, or notches. Therefore, it's an opportunity to show the use of knives, nails, and weaving, and to create imagination by using nails to weave. Himmaphan animals, since we can't bring real living mythical animals to join the Vessantara procession, we have to choose to use weaving Himmaphan animal puppets instead. This is in line with His Majesty's principles of work, 12th: frugality, simplicity, and maximum benefit.

Keywords: 1. *Eternal way*, 2. *27 Working Principles of King Rama IX*, 3. *immunized community*

ความนำ

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปไป

ช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ความตอนหนึ่งจากหลักการทรงงาน 27 ประการ ในประการที่ 8 ระเบิดจากข้างใน และประการที่ 10 ภูมิสังคม โดยมีความหมายว่า การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ โดยเอาคนในชุมชนเป็นที่ตั้งหรือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) 2563) แตกต่างจากแนวทางในการพัฒนาชุมชน ของกรมพัฒนาชุมชนหน่วยงานภาครัฐต่างก็พยายามที่จะทำโครงการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะกรมพัฒนาชุมชน ได้มีโครงการ OTOP นวัตกรรม

“...โดยความหมายแล้ว คำว่า “นวัตกรรม” เกิดจากการนำคำว่า “นวัตกรรม” ผสมกับคำว่า “วิถีชีวิต” ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยไม่ใช้การนำสินค้าที่มีความโดดเด่นของชุมชนออกไปวางเสนอขายนอกแหล่งชุมชนอย่างที่เคยมีมา แต่เป็นการนำผู้คนจากข้างนอก เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ อาหารการกิน และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ๆ แนวคิดของ “OTOP นวัตกรรม” เป็นการเปลี่ยนจากที่ชาวบ้านเคยผลิตสินค้าออกไปขายให้เขา เอาวิถีชีวิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ และบริการ เป็นการพัฒนาแบบระเบิดจากภายใน สนับสนุนให้คนในท้องถิ่นลุกขึ้นมาพัฒนาชุมชนของตนเองให้เข้มแข็ง ดึงอัตลักษณ์ชุมชนดั้งเดิมที่เน้นความเรียบง่าย ซึ่งดำเนินมาหลายชั่วอายุคน มาสร้างเสน่ห์ให้นักท่องเที่ยวประทับใจ พร้อมมีสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในชุมชนติดไม้ติดมือกลับบ้านไปด้วย...” (กรมการพัฒนาชุมชน 2561)

มีความชัดเจนว่า โครงการนวัตกรรม ต้องการปรับปรุง ยกระดับผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อให้ชาวบ้านขายสินค้าได้มากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นหลักการของธุรกิจที่มุ่งหวังผลกำไร ไม่ได้เป็นการดำเนินตามหลักการ พอมี พอใช้ พอเพียง พออยู่พอกิน (ประการที่ 24) เหลือค่อยแจกจ่ายแบ่งปัน เพราะความหมายของนวัตกรรมคือใหม่ นวัตกรรมคือการนำการกระทำใหม่ ๆ สิ่งใหม่ ๆ ทำให้ภูมิปัญญาดั้งเดิมถูกบิดเบือนจนเปลี่ยนแปลงไป แนวทางดังกล่าว เป็นการนำบุคคลภายนอกมีความชำนาญทางด้านนวัตกรรมเชิงธุรกิจ เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ไม่ได้ยึดเอาคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ไม่ใช่เป็นการพัฒนาตามหลักการทรงงานของรัชกาลที่ 9 ที่ระเบิดออกจากภายในท้องถิ่น ไม่ได้เป็นเนื้อแท้ของความ ต้องการในชุมชนท้องถิ่น แต่เป็นการแปรเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผิดเพี้ยนจากวิถีดั้งเดิมซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่

เรียบง่ายและมีความสุข ที่สืบทอดกันมายาวนานตั้งแต่บรรพกาล แนวคิดจากกรมการพัฒนาชุมชนไม่ใช่ไม่ดี แต่มีการชี้ชัดว่าการพัฒนานั้นเป็นการทำลายวิถีดั้งเดิม ดังบทความขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) 2564 : ออนไลน์) ความว่า “จะมุ่งเน้นแนวทางการพัฒนามรดกทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมเหล่านี้ให้มาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชูจุดเด่นให้อีสานได้เป็นดินแดนแห่งความคิดสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญาวัฒนธรรม นำสิ่งดั้งเดิมมาปัดฝุ่นเล่าใหม่ในแนวทางที่สอดคล้องกับสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน แต่ก็มีให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือลดทอนคุณค่าดั้งเดิมของวัฒนธรรมต่าง ๆ ลงไป ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะทำให้อีสานได้มีโอกาสพลิกกลับจากพื้นที่ที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวต่ำที่สุดของประเทศให้สูงขึ้น ด้วยมรดกทางภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่นำเสนอด้วยความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีได้ในอนาคต ต่อยอดไปสู่แนวทางการขับเคลื่อนเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ในระยะยาว เพื่อสร้างการรับรู้ในระดับสากลต่อไป ” จะเห็นได้ว่าสิ่งที่สอดคล้องกันทั้งสองหน่วยงาน คือการสร้างรายได้เชิงธุรกิจหรือเชิงพาณิชย์ บ่งชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องของการพัฒนา ยังขาดความเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ตามหลักการทรงงานฯ ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ กระจายไปทุกพื้นที่ทั่วประเทศ เป็นที่ทราบกันดีในทุกภาคส่วนมีวัตถุประสงค์ที่ตรงกันคือ ต้องการยกระดับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้น แต่วิธีในการจัดการกลับส่งผลเสียต่อชุมชนมากกว่าเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้น วิถีนิรันดร์คือวิถีดั้งเดิมในการดำเนินชีวิตของบรรพบุรุษที่มีหลักฐานการบันทึกทางประวัติศาสตร์ว่าเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลานานมาแล้ว แต่ยังคงอยู่และปฏิบัติกันอยู่มาตราบเท่าปัจจุบัน และยังคงปฏิบัติต่อไปในอนาคต และการดำรงวัฒนธรรมยาวนานนี้ ควรถือเป็นวิถีทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้มีความสุขตราบชั่วนิรันดร์

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิสังคมของวิถีชีวิต ในการสร้างแนวทางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษา การถอดบทเรียนบุญผะเหวด

นิยามศัพท์เฉพาะ

วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรม ต่างๆที่แสดงถึงทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

วิถีนิรันดร์ เกิดจากการผสมคำ จากคำว่า “นิรันดร์” กับ “วิถีชีวิต” โดยความหมายของคำว่า นิรันดร์ ความหมายว่า ตลอดไปไม่รู้จบ ไม่สิ้นสุด ชั่วกาลนาน ชั่วกาลปาวสาน ชั่วกับชั่วกลับชั่วนิรันดร์ ตลอดกาล ชั่วจึงนิรันดร์

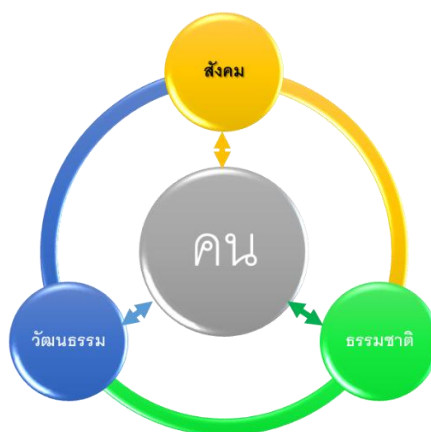
เมื่อนำรวมกันเป็น วิถีนิรันดร์ จึงได้ความหมายที่ตรงกับความต้องการ ในการที่จะดำรงวิถีชีวิตตามทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรมและคุณธรรม จนกลายเป็นแบบ แผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ตลอดไป ชั่วกาลนาน ชั่วลูกชั่วหลาน ซึ่งเหมาะกับการที่จะนำมาใช้บัญญัติในการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ ที่เน้นส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงไว้ตลอดไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ชุมชนดีพอ (The Immunized Community concept)

“ชุมชนดีพอ” เป็นแนวคิด เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้วยหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 ซึ่ง หมายถึง ชุมชนที่มีภูมิคุ้มกัน สามารถรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเข้มแข็ง โดยอาศัยหลักการสำคัญคือ การพึ่งพาตนเอง การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นชุมชนที่มีมาตรฐานในการดำเนินชีวิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จากทรัพยากรที่มีตามภูมิสังคม มีการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ผสานกับจินตนาการทางสังคม สร้างภูมิคุ้มกันชุมชนในการดำเนินชีวิตด้วยตัวชุมชนเอง อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเกื้อกูลกัน และยังสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคการเรียนรู้แห่งนวัตกรรมที่ต้องเผชิญในการทำงานต่างๆร่วมกัน การที่จะเป็นชุมชนที่ดีพอนั้น ต้องคำนึงถึง “คน” เป็นสำคัญ โดยให้คนได้รับการเรียนรู้ฝึกฝนให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีความเข้าใจในภูมิสังคม โดย“คน” ต้องมีความสัมพันธ์กับ 3 สิ่ง สิ่งแรกคือ คนต้องมีความสัมพันธ์กับคน คนสามารถอยู่ร่วมกันได้ จนก่อเป็นสังคม ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมที่จะเรียนรู้ร่วมกับทุกคนไปพร้อม ๆ กัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีพอ ให้เกิดเป็นภูมิคุ้มกันชุมชนให้สามารถเผชิญกับทุกสถานการณ์เป็นสำคัญ ที่หลอมรวมความต้องการ

ในการที่จะสร้างชุมชนให้มีความเจริญ สิ่งต่อมา “คน” ต้องมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมในท้องถิ่น มีความเข้าใจในความหมายและคุณค่าของประเพณีท้องถิ่นนั้น ๆ มีความรัก ความเข้าใจในวัฒนธรรม มีความต้องการที่จะธำรงวัฒนธรรมนั้น ๆ เอาไว้ และสิ่งสุดท้าย คือ “คน” ต้องมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีแต่ละชุมชน มีการใช้ทรัพยากรอย่างถูกวิธี มีการรักษาให้คงอยู่ มีการสร้างทรัพยากรเพิ่ม และมีความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจของคนให้มีความสัมพันธ์แลกเปลี่ยน ให้ประชาชนทุกคนในชุมชน ได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงกัน ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาการจัดการองค์ความรู้ชุมชนท้องถิ่น ผสานกับ จินตนาการทางสังคม เพื่อให้ชุมชนที่ดีพอที่เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ต้องมีลักษณะที่ทำให้ ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 ทฤษฎีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีพอ

แนวคิด ชุมชนดีพอ คือการให้ “คน” ในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยที่คนมีความสัมพันธ์กับคน สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นสังคมได้ คนนั้นต้องได้รับการเรียนรู้ภูมิสังคม มีความเข้าใจในการคิด จินตนาการทางสังคม มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม นั่นคือการมีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้น และคนยังต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ นั่นคือ ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้ ซึ่งสังคมอยู่ได้ด้วยวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติต่างก็อยู่ได้ด้วย คน สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กัน มีการเกื้อกูลกัน เป็นภูมิคุ้มกันชุมชน สร้างสรรค์จินตนาการเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ความสัมพันธ์ของ คน ที่มีต่อ คน สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กันทั้งหมด ดังงานวิจัย ศักดิ์พงศ์ หอมหวล ฉลอง

แสงราษฎร์เมฆินทร์ และบุญเหนือ พุทธบุรี (2568, 1-18) ชี้ชัดว่า วัฒนธรรมประเพณีความเชื่อความศรัทธาของชุมชนเขาวง อย่างเช่น การลงแขก เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ของคนกับคนกับวัฒนธรรมได้อย่างลึกซึ้งลงตัว และน่าชื่นชม การดำรงรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้ตราบจนถึงปัจจุบัน จึงถือได้ว่า ชาวกาฬสินธุ์เขาวง คนภูไท ทำได้ทำดีที่ไปต่อ ทำให้วิถีวัฒนธรรมนำการพัฒนาชุมชนเขาวงสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง

หลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9

ที่มาของหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 มาจากบทสรุปของ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) 2563) ดร. สุธเมธ ตันติเวชกุล กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และอดีตเลขาธิการ กปร. คนที่ 1 ที่เป็นผู้ริเริ่มจัดทำหลักการทรงงานขึ้น มีความเห็นว่าควรมีการปรับปรุงหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ดังนั้น สำนักงาน กปร. ได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อเข้าพบ รับคำแนะนำจาก ดร.สุธเมธ ตันติเวชกุล เกี่ยวกับการปรับปรุงเนื้อหาหลักการทรงงาน โดยเป็นข้อมูลจากประสบการณ์การทำงานสนองพระราชดำริที่มีมาต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ได้เนื้อหาหลักการทรงงานที่มีความสมบูรณ์ โดยภายหลังการปรับปรุงทำให้หลักการทรงงานจาก 23 ข้อ เพิ่มขึ้นเป็น 27 ข้อ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2563) เนื้อหารายละเอียดปรากฏในบทความฉบับนี้ จะคงลำดับแต่ละประการเอาไว้ และจะอธิบายในประการที่สอดคล้องต่อการคงอยู่ตามการถอดบทเรียนประเพณีงานบุญผะเหวด ที่จะนำไปสู่ วิถีนิรันดร์ ดังนี้

1. ชื่อสัตย์ สุจริต จริ่งใจต่อกัน
2. อ่อนน้อม ถ่อมตน

การอ่อนน้อม ถ่อมตน เป็นคุณสมบัติที่ทุกคนพึงมีพึงปฏิบัติให้เป็นปกติวิสัยซึ่งทำให้สังคมมีความสมานสมานฉันท์ ทรงปฏิบัติให้เห็นมาโดยตลอด ทรงอ่อนน้อมมาก เวลาที่เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎร ทรงโน้มพระวรกายไปหาประชาชน คุณเขาน้ำประชาชน ถามทุกข์สุข ปรีกษาหารือเป็นชั่วโมงๆ ประชาชนนั่งพับเพียบ พระองค์ท่านก็ทรงทรุดพระวรกายนั่งพับเพียบบนพื้นเดียวกัน

3. ความเพียร
4. รู้ รัก สามัคคี

“รู้ รัก สามัคคี” เป็นพระราชดำรัส ที่มีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา
รัก : คือความรัก เมื่อเรารู้ครบถ้วนด้วยกระบวนการแล้วจะต้องมีความรักเป็นพลังผลักดันที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น ๆ ถ้าเรามีความรักแล้วจะมีแรงกระตุ้นให้ทำงานด้วยความเต็มใจ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

5. ทำเรื่อย ๆ ทำแบบสังฆทาน

ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศชาติเกิดขึ้นอย่างไม่รู้จบ จำเป็นต้องทุ่มเทกำลังความสามารถเข้าไปแก้ไข จะหยุดการทำงานไม่ได้ จึงต้องทำเรื่อย ๆ ไม่สามารถหยุดงานช่วยเหลือประชาชนได้ โดยพระองค์ทรงงานมาตลอด 70 ปี

“หลักสังฆทาน” มีความหมายคือ “ให้เพื่อให้” เป็นการให้โดยไม่เลือก ไม่หวังผลตอบแทน และไม่เลือกปฏิบัติ การทำงานช่วยเหลือประชาชนจะไม่ทรงเลือก ไม่กำหนดว่าเป็นใคร มีเชื้อชาติศาสนาใด จึงเป็นการทำลักษณะคล้ายสังฆทานที่ให้โดยไม่ต้องระบุผู้รับ ดังพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า “...การเป็นพระเจ้าแผ่นดินนั้น เป็นตลอด 24 ชั่วโมง พระองค์ทรงอยู่บนยอดประมิตของสังคม แต่ประมิตในประเทศไทย เป็นประมิตหัวกลับ”

6. มีความสุขในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น
7. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทำงานอย่างผู้รู้จริง
8. ระเบิดจากข้างใน
9. ทำตามลำดับขั้น
10. ภูมิสังคม

การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้น ๆ ว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคน ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน และใช้หลักในการปรับตัวให้อยู่กับธรรมชาติให้ได้ ดังพระราชดำรัส ความตอนหนึ่งว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปไป

ช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

11. องค์กรรวม

ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง อย่างครบวงจร ทรงเรียกวิธีนี้ว่า องค์กรรวม (Holistic) หมายถึง การมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นแบบบูรณาการ และกำหนดแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง โดยพิจารณาครบทุกด้านของปัญหา พร้อมแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงกันเป็นระบบ เช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” มี 3 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 คือ การมองในเรื่องของการบริหารจัดการที่ดินตั้งแต่การถือครองที่ดินของประชากรไทยโดยเฉลี่ยที่ดินประมาณ 10-15 ไร่ และแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ และเป็นเรื่องพื้นฐานของเกษตรกรในการพึ่งตนเอง คือ พออยู่ พอกินก่อน

ขั้นที่ 2 คือ การให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือสหกรณ์เพื่อการจัดการและการตลาดสำหรับผลผลิตที่เหลือกินเหลือใช้

ขั้นที่ 3 คือ การรวมกลุ่ม รวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อพร้อมที่จะออกไปสู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร เพื่อยกระดับไปสู่ธุรกิจชุมชนต่อไป

12. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด

ในเรื่องของความประหยัดนี้ ประชาชนชาวไทยทราบกันดีว่าเรื่องส่วนพระองค์ทรงประหยัดมากดังที่เราเคยเห็นว่า หลอดยาสีพระทนต์นั้นทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร หรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน ขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎรทรงใช้หลักในการแก้ไขปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้น ๆ มาแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ไม่ยุ่งยากนัก ทรงให้ใช้หลัก Cost Effectiveness (คุ้มค่า) ไม่ใช่ Cost Benefit (คุ้มทุน) เสมอไป ซึ่งหมายถึงปัญหาของมนุษย์คิดเป็นราคาไม่ได้ อย่าไปเน้นกำไร หากแต่เราต้องจัดการให้ความทุกข์ของเขาหมดไปให้ได้ และเน้นความยั่งยืนและประโยชน์สุข

13. ขาดทุนคือกำไร

14. ปลุกป่าในใจคน

15. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ

16. อธรรมปราบอธรรม

17. ประโยชน์ส่วนรวม

18. การพึ่งตนเอง

19. เศรษฐกิจพอเพียง

20. เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา

เข้าใจ : ทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา เข้าใจหนทางแก้ไข เข้าใจกระบวนการจัดการ และปรับความเข้าใจระหว่างผู้ให้ ผู้รับเสียก่อน ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน

เข้าถึง : เมื่อเข้าใจระหว่างกันทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือเครื่องมื่อและวัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน

พัฒนา : เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนางานก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

21. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก คิด Macro เริ่ม Micro

22. ไม่ติดตำรา ทำให้ง่าย

23. การมีส่วนร่วม

24. พออยู่พอกิน

25. บริการรวมที่จุดเดียว

26. ร่าเริง รื่นเริง คึกคัก ครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

การทำงานให้สำเร็จและมีประสิทธิภาพต้องอาศัยจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ ต้องสร้างบรรยากาศรอบตัวให้มีความสุข ไม่เครียด ทรงมีพระราชดำรัสว่า ทำงานต้องสนุกกับงานมิฉะนั้นเราจะเบื่อและหยุดทำงานในระยะต่อมา ดังนั้นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ คือ ร่าเริง รื่นเริง คึกคัก ครึกครื้น ร่าเริง รื่นเริง เวลาทำงานตัวเราเองก็ต้องร่าเริง และระหว่างทำงานก็ต้องสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้าร่วมในการทำงานมีความรื่นเริง คึกคัก ครึกครื้น คือ ตัวเองต้องคึกคักกระฉับกระเฉงมีพลังเสียก่อน และต้องสร้างบรรยากาศในการทำงานให้ครึกครื้นสนุกสนาน พระบรมราโชวาทพระราชทานในงานประชุมสโมสรไลออนส์สากล ประจำปี 2513

27. ชัยชนะของการพัฒนา

การแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นเหมือนการเข้าสู่สงครามที่ไม่ได้ใช้อาวุธในการแก้ไขปัญหา แต่ใช้การพัฒนาเป็นเครื่องมือ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ และ ทุกครั้งที่สามารถแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ จึงถือเป็นการได้รับชัยชนะโดยการพัฒนา

การนำหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 มาพัฒนาชุมชนท้องถิ่นไปสู่วิถีนิรันดร์

จากหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 การก่อเกิดชุมชน เริ่มต้นที่ คน ก้าวเข้าสู่ภูมิสังคม การที่คนได้เข้าไปลงหลักปักฐานในแต่ละพื้นที่ ย่อมก่อให้เกิดจินตนาการที่แตกต่างกันไป เกิดแนวคิดในการที่จะอยู่รอด มองเห็นคุณค่าภูมิสังคมตรงนั้น จะเกื้อกูลให้มีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ หากมีอุปสรรคก็ต้องเอาชนะธรรมชาติตามภูมิสังคม หรือหากไม่สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ก็ปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ เข้ากับภูมิสังคม การปรับตัวให้มีชีวิตรอด เช่น ชาวเขาที่อยู่ที่สูง อากาศหนาวเย็น หากพิจารณาตามความต้องการพื้นฐาน เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มต้องมีความหนาสามารถให้ความอบอุ่นป้องกันความหนาวเย็นได้ ย่อมเกิดแนวคิดในการหาวัสดุในท้องถิ่นนั้น ๆ มาทำเสื้อผ้าหนา ๆ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย อาจเป็นบ้านทึบ ติดดิน ไม่มีหน้าต่าง มีช่องโหว่ระบายควันที่เกิดจากเตาเผาฟืนเพื่อให้ความอบอุ่นภายในบ้าน เป็นต้น แนวคิดที่ยังหลงเหลืออยู่จึงเป็นขั้นสุดของภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามาทดแทนภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงถูกทำลาย ค่อย ๆ หายสาบสูญไป สิ่งที่เกิด กลับกลายเป็นปัญหาต่าง ๆ ตามมา เกิดคำถามชีวิตมากมาย หากแต่ในคราที่ยังไม่มีเทคโนโลยี วิถีชีวิตที่ผ่านมา ก่อให้เกิดขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงาม สร้างอารยธรรมแห่งความสันติสุขการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนมาอย่างยาวนาน มีความเกื้อกูลช่วยเหลือกัน คำถามชีวิตแทบไม่มี

จึงกล่าวได้ว่า วิถีดั้งเดิมที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมนำมาซึ่งความสุข ความสนุกสนาน ความเป็นสันติภาพในการดำเนินชีวิต โดยอารยธรรมต่าง ๆ ในแต่ละภาค แต่ละจังหวัด ล้วนมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่งดงาม มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเหล่านั้น ล้วนทรงคุณค่า สมควรที่จะรักษาวิถีเหล่านี้เอาไว้ให้นาน ตราบนานเท่านาน เรียกขานวิถีแบบนี้ว่า วิถีนิรันดร์ หรือ นิรันดร์วิถี ก็ไม่ผิด สามารถนำมาตอบคำถามชีวิต เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้ ซึ่งตัวอย่างที่นำมากล่าวเป็นวัฒนธรรม ประเพณีชาวอีสาน ที่พื้นเพอีสาน ที่มีความเข้าใจในตัวภาษาอีสานได้เป็นอย่างดี ในการศึกษาบทความทางวิชาการ หลาย ๆ บทความ สื่อความหมายที่ผิดแผกไปจากภาษาท้องถิ่นเดิมมาก

ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การละเล่นต่าง ๆ ในภาคอีสาน จะยึดถือ ตาม “ฮีตสิบสอง” คำว่า ฮีต ก็คือ จารีต ที่คนอีสานยึดถือปฏิบัติกันมายาวนาน ซึ่งหนึ่งปี มี 12 เดือน จึงถือเป็น ฮีตสิบสอง ตามคำกล่าวของคนโบราณว่า บุญเดือนอ้าย คือ บุญเข้ากรรม เดือนยี่คือ บุญคูณลาน เดือนสามคือ บุญข้าวจี เดือนสี่คือ บุญผะเหวด เดือนห้าคือ บุญสงกรานต์ เดือนหก คือ บุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดคือ บุญข้าชะ เดือนแปดคือ บุญเข้าพรรษา เดือนเก้าคือ บุญข้าวประดับดิน เดือนสิบคือ บุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ดคือ บุญออกพรรษา และเดือนสิบสองคือ บุญกฐิน ซึ่งแต่ละงานบุญนั้นเป็นการผสมผสานพิธีกรรมที่เกี่ยวกับ ความเชื่อในเรื่องผี(บรรพบุรุษ) สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพิธีกรรมทางการเกษตรกรรมปลูกข้าวนาดำ เข้ากับพิธีกรรมทางพุทธศาสนา การดำรงชีวิตของคน ในแต่ละพื้นที่ที่ภูมิสังคมแตกต่างกันออกไปย่อมเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต บางปัญหาก็แก้ไขได้ บางปัญหาก็แก้ไขไม่ได้ หรือไม่มีทางออก ที่เรียกว่าขาดจินตนาการ ในการคิดแก้ปัญหา สิ่งตามมาทำให้หลายคนเกิดความรู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง ไม่มีกำลังใจ เกิดความต้องการหาที่พึ่งในการแก้ปัญหา ต้องการมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือที่พึ่งทางใจ เพื่อช่วยให้เรามีกำลังใจ มีความหวัง ขวัญกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนสามารถเผชิญและผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ซึ่งสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือที่พึ่งทางใจนั้น ในแต่ละภูมิสังคมจะแตกต่างกันออกไป ทำให้บางคนยึดถือศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ บางคนยึดถือความเชื่อ และหลักคิดจากบุคคล ซึ่งหลักคิดของบุคคลนี้เอง ที่เกิดมาจากจินตนาการ การผูกเอาวิถีชีวิตของอาชีพเกษตรกรรมเข้ากับพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อสร้างให้คนมีความศรัทธา มีความเชื่อ แล้วยึดถือปฏิบัติกันมายาวนาน ซึ่งเราได้ยินคำว่า ผูกขวัญ เอ็นขวัญ สู่ขวัญ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในพิธีตามประเพณีของชาวอีสาน ที่เรียบง่ายสุดคือการผูกข้อมือด้วยฝ้าย จากผู้เฒ่าผู้แก่ของคนในชุมชน เมื่อคราลูกหลานจะออกเดินทางไปทำงานต่างถิ่น เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ฝ้ายผูกแขน รวมถึงผูกแขนต้อนรับยามกลับภูมิลำเนา

ดังนั้นชาวอีสานจึงให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส (ผู้เฒ่าผู้แก่ บรรพบุรุษ) และการประกอบพิธีทางพุทธศาสนา สร้างงานบุญ งานประเพณี วัฒนธรรมสืบต่อกันมาและยังจะสืบสานต่อไป นั่นคือ บุญผะเหวด ออกเสียงตามสำเนียงอีสาน ถ้าเป็นภาษากลาง บุญพระเวสสันดร เนื่องจากพุทธศาสนา เกิดขึ้นมาเมื่อ 2568 ปีก่อนแล้ว เพื่อจะทำให้ง่ายต่อความเข้าใจว่าความเชื่อใด พิธีกรรมใดเกิดมานานมาน้อยเท่าใด ประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญมหาชาติ เป็นหนึ่งชาติของพระพุทธเจ้าใน “ทศชาติ” ชาดกชื่อ “พระเวสสันดรชาดก” ซึ่งเป็นชาติสุดท้ายที่สำคัญที่สุดก่อนพระพุทธเจ้ามาเกิดเป็นศาสดา พระองค์ทรงบำเพ็ญทานบารมีครบถ้วนบริบูรณ์ นั่นคืองานประเพณีดังกล่าว เกิดหลังจากพระพุทธเจ้า ประินิพพานไปแล้ว พุทธศาสนิกชนจึงได้ทำบุญเพื่อสักการะพระพุทธเจ้า สักการะพระ

เวสสันดร ระลึกถึงคุณแห่งบารมีมหาทานของพระเวสสันดร ทานบารมีดังกล่าวทำให้ได้กลับชาติมาเกิดเป็นองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติต่อมา พร้อมด้วยการทำบุญทำทานและฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา ตามคติความเชื่อของชาวอีสานที่เชื่อว่าหากฟังเทศน์จบภายในวันเดียว อาณิสสจะบันดาลให้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2551) กล่าวในงานวิจัยของ กุลลพ โพธิ์กิ่ง (2554) เรื่อง ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีบุญหลวง และการละเล่นผีตาโขนที่มีต่อวิถีชุมชนในเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และ นุชรินทร์ พลแสน (2566). เรื่อง ทุง ในประเพณี บุญผะเหวด จังหวัด ร้อยเอ็ด

บุญผะเหวดจัดขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชา ตามคำกล่าวผู้เฒ่าโบราณ งานบุญผะเหวด จะจัดขึ้นในเดือนสี่ ทางจันทรคติ ราว ๆ เดือนมีนาคม องค์ประกอบของประเพณีงานบุญนี้ จะแบ่งให้เห็น เป็น 3 องค์ประกอบคือ

องค์ประกอบที่ 1. การจัดเตรียมสถานที่ แบ่งออกเป็น 3 จุด คือ จุดแรกเมืองสี่พี เป็นการปรับปรุงชุมชนนั้นให้เป็นเมืองต้อนรับพระเวสสันดรและนางมัทรี การเตรียมบ้านเมือง ร่วมกันทำความสะอาดทั้งชุมชน การประดับประดาตกแต่ง การเตรียมเครื่องสักการบูชาทุกอย่างเป็นพื้นขึ้น ดอกไม้พั่นดอก เตรียมเครื่องแห่ ขบวนแห่ ซ้อมนางรำ เตรียมผ้าผะเหวด (ผ้าขาวยาว เล่าเรื่องราวพระเวสสันดรด้วยภาพวาดเป็นตอนๆ ตามกัณฑ์ เพื่อใช้ในขบวนแห่) เครื่องไทยทาน สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงของชุมชนเป็นอย่างมาก จุดที่ 2 คือป่า ที่ประทับของพระเวสสันดรกับนางมัทรี สถานที่จุดนี้ อาจจะไม่ยุ่งมากมากนัก บางพื้นที่อาจไปหาจุดตามหัวไร่ปลายนา ที่มีที่บังแดดก็เพียงพอ จุดที่ 3 คือเส้นทางจากจุดประทับพระเวสสันดร ไปสู่เมืองสี่พี (สถานที่จัดงาน) ที่จะมีขบวนแห่ผ่าน จะต้องประดับประดาด้วยต้นไม้ ดอกไม้หลากสีสั่นหลายสายพันธุ์ ตลอดเส้นทาง จุดที่ 4 หนองน้ำหรือสระน้ำในการประกอบพิธีพุทธบูชา พระอุปคุต

องค์ประกอบที่ 2. การเชิญเสด็จพระเวสสันดร จากป่าเข้าสู่เมือง ขั้นตอนนี้เป็นการจัดขบวนแห่พระเวสสันดร ด้วยขบวนช้าง ม้า เครื่องดนตรี ดิดสีตีเป่า การละเล่น การแสดง ขบวนนางรำ ขั้นตอนนี้มักจะทำช่วงบ่าย ก่อนเริ่มการแห่ จะมีการอัญเชิญพระอุปคุต ซึ่งต้องอันเชิญขึ้นจากแหล่งน้ำ หลังจากนั้นให้ขบวนแห่เข้าสู่สถานที่จัดงานแล้วเสร็จใกล้ค่ำ แล้วจะต่อเนื่องด้วยการแสดงภาคกลางคืน เป็นการเฉลิมฉลองพระเวสสันดร ด้วยมหรสพตลอดคืน

องค์ประกอบที่ 3. หลังการเฉลิมฉลอง เช้าของวันใหม่ จะมีการทำบุญตักบาตรข้าวพันก้อน หลังจากนั้นเป็นการฟังเทศน์ตลอดทั้งวัน ทั้ง 13 กัณฑ์พันคาถา อีกทั้งตามความศรัทธา จะมีการจัดขบวน

แห่งกลุ่มย่อยเล็ก ๆ เรียกว่ากัณฑ์หลอน เพื่อนำจุตูปัจจัยสิ่งของไทยทาน ถวายแด่พระที่เทศน์ กิจกรรมการแห่งกัณฑ์หลอน จะสร้างสีสันความบันเทิง สนุกสนาน ฟ้อนรำแท่นเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตลอดทั้งวัน ในสมัยก่อนจะเป็นการแห่ด้วยวงมโหรี

เมื่อพิจารณางานประเพณีนี้แล้ว หากไม่เข้าใจก็จะมองว่า การจัดงานบุญผะเหวด ถือว่าเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ในปัจจุบัน ซึ่งถูกบิดเบือนจากความเป็นจริง ในความเป็นจริงแล้ว แน่นนอนว่าคนเผ่าโบราณไม่ได้คาดหวังให้มีความอลังการ หากแต่เพียงให้ยึดแนวทางความพอเพียง ความพอประมาณ ในการสืบสานให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความสามัคคี เพื่อสอนลูกหลานให้เป็นคนดี กตัญญูต่อบุพการี รู้จักเรียนรู้อาชีพ การทำบุญ การบริจาคทานให้ยึดตามภูมิสังคม งานบุญผะเหวดไม่ใช่งานที่จะจัดให้แล้วเสร็จได้ในวันเดียว หากแต่การจัดงานจะประกอบไปด้วยการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังเช่นการเตรียมงาน จะเกิดการร่วมแรงร่วมใจทั้งชุมชน แยกการเตรียมงานตามความสามารถในการเตรียมสถานที่ทั้ง 4 ที่สำคัญ คนสมัยก่อนได้คำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละฮีตไว้แล้ว ว่าประเพณีงานบุญผะเหวดนี้ต้องเป็นเดือนสี่ เป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านเสร็จภารกิจจากงานทางเกษตรกรรม ซึ่งช่วงหลังเก็บเกี่ยว จัดเก็บข้าวขึ้นยุ้งฉางเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทำบุญคุณลานแล้ว ทำบุญข้าวจีแล้ว ประกอบกับช่วงเดือนสี่จะมีดอกไม้ที่ส่งกลิ่นหอมไกลอย่าง พะยอมจะบานในช่วงนี้ ดอกจานสีส้มสดใสดม้ท้องทุ่งนา หรือตามแนวชายป่า ดอกปีบมีกลิ่นหอมจำนวนดอกเยอะง่ายต่อการหาหาดอกไม้ให้ครบพันธุ์ดอก การนั่งฟังเทศน์ ฟังธรรม ก็เตรียมการสร้างขวัญกำลังใจ เรียกสติ สมาธิ ปัญญา เตรียมความพร้อมในฤดูกาลเพาะปลูกที่จะมาถึง จึงเป็นเดือนที่มีความเหมาะสมในการจะเริ่มต้นศักราชใหม่ของชาวไทยอีสาน ในเดือนห้าคือ บุญสงกรานต์

การถอดบทเรียน การจัดประเพณีบุญผะเหวด นั้นความต้องการหลักคือ การมีส่วนร่วม การสร้างการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน เมื่อพิจารณาพร้อมกับหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 พบว่า สอดคล้องกับหลักการทรงงาน ประการที่ 1 ซื่อสัตย์ สุจริต จริตใจต่อกัน ประการที่ 2 อ่อนน้อมถ่อมตน ประการที่ 4 รู้ รัก สามัคคี ประการที่ 17 ประโยชน์ส่วนรวม ประการที่ 23 การมีส่วนร่วม และ ประการที่ 26 ร่าเริง รื่นเริง คึกคักครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เหล่านี้จึงจะทำให้คนสามารถทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่า และน้ำ การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่นมาประกอบงานบุญ การสร้างความชำนาญในอาชีพ การถ่ายทอดการฝึก การสอน การเรียนรู้งานฝีมือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจักสาน การใช้วัสดุ พืชพื้นถิ่น สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สอดคล้องกับหลักการทรงงาน 27 ประการ เช่น ประการที่ 12

ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ประการที่ 23 การมีส่วนร่วม ไม่ว่ากิจกรรมใดในพิธีการ ล้วนต้องการการมีส่วนร่วม คนโบราณสอนให้ลูกหลานทำการปลูกป่า ในที่นี้คือ ไร่ พะยอม ดอกจาน ดอกปีบ เนื่องจากให้ความหอมไกล และที่สำคัญต้นไม้เหล่านี้เป็นไม้ยืนต้น กว่าจะเติบโตให้ดอกนั้นใช้เวลาหลายปี เมื่อปลูกเป็นดอกแล้วควรค่าแก่การรักษา เมื่อชุมชนเข้าใจควรปลูกไม้เหล่านี้ตามเส้นทางขบวนแห่ของพระเวสสันดร เป็นการประดับดอกไม้ด้วยธรรมชาติตลอดเส้นทางทั้งพืชดอกยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก การให้มีพระอุปัชฌาย์ในหนองน้ำ ก็เพื่อให้ชุมชนทะนุถนอมและรักษาแหล่งน้ำเอาไว้ ล้วนสอดคล้องกับหลักการทรงงานประการที่ 18 การพึ่งตนเอง ประการที่ 19 เศรษฐกิจพอเพียง ประการที่ 5 ทำเรื่อย ๆ ทำแบบสังฆทาน ประการที่ 14 ปลูกป่าในใจคน เมื่อเราปลูกจะเกิดการหวงแหน ทำให้ต้องดูแล และได้ใช้ประโยชน์ การปลูกไม้ชนิดหนึ่งที่สำคัญมาก นั่นคือ ไร่ ใช้ประโยชน์มากมายในกิจกรรมประเพณีบุญผะเหวด เพราะภาชนะตักแต่ง ประดิษฐ์ที่รองข้าวพันก้อน รอบสถานที่จัดงานเครื่องใช้ไม้สอยทุกชนิดต้องใช้ไม้ไร่ ทั้งเป็นลำท่อน ทั้งทำตอก จักสาน ทำบั้ง จึงเป็นโอกาสในการถ่ายทอดการใช้ไม้ การจักตอก การจักสาน การสร้างจินตนาการ ใช้ตอกจักสาน สัตว์หิมพานต์ ที่เราไม่สามารถนำสัตว์ในตำนานที่มีชีวิตจริงมาร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรได้ ก็ต้องเลือกใช้การจักสานหุ่นสัตว์หิมพานต์แทน อีกทั้งการจักสานสามารถสร้างเป็นอาชีพได้

การนำวิถีรัตนไตรไปประยุกต์ใช้อย่างเด่นชัดคือ บรรพบุรุษชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ที่ได้จินตนาการสร้างสรรค์ ประเพณี ผีตาโชน ขึ้นมา นั่นคือ ภาพเล่าเรื่องพระเวสสันดรบนผืนผ้าผะเหวด ในการแห่ขบวนพระเวสสันดรเข้าเมือง ที่มีภูตผีปิศาจ เทพบุตร เทพธิดาตามขบวนแห่เสด็จส่งพระเวสสันดรเข้าเมือง และภูตผีดังกล่าวถูกสร้างด้วยจินตนาการ เพื่อสอนลูกหลาน จนกลายเป็นประเพณีหนึ่งเดียวในโลกได้ การที่หยิบยกเรื่องราว ประเพณีผีตาโชน มองตามหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 คือ การมีส่วนร่วม การสร้างการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน เมื่อพิจารณาร่วมกับหลักการทรงงานฯ พบว่า สอดคล้องกับหลักการทรงงานประการที่ 1 ซื่อสัตย์ สุจริต จริตใจต่อกัน ประการที่ 2 อ่อนน้อม ถ่อมตน ประการที่ 4 รู้ รัก สามัคคี ประการที่ 17 ประโยชน์ส่วนรวม ประการที่ 23 การมีส่วนร่วม และ ประการที่ 26 ร่าเริง รื่นเริง คึกคักครึกครื้น กระฉับกระเฉง มีพลัง เป็นปัจจัยของการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เหล่านี้จึงจะทำให้คนสามารถทำงานร่วมกับคนในชุมชนได้ ยังคงอยู่ครบถ้วน ที่เพิ่มเติมขึ้นมานั่นคือการใช้วัสดุเหลือใช้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ยิ่งสะท้อนชัดถึงหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 ประการที่ 12 ประหยัดเรียบง่าย ให้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งบรรพบุรุษของชาวด่านซ้าย สามารถก่อให้เกิดจินตนาการไม่มีที่สิ้นสุด จวบจนลูกหลานที่เกิดการสร้างสรรค์ การประดิษฐ์หน้ากากผีตาโชน

ไม่ว่าจะเป็น ทางมะพร้าว ไม้หน่ มวยนึ่งข้าว ไม้ไผ่ เศษผ้าฝ้ายอื่น ๆ ต่างมารังสรรค์เป็นผลงานสู่สายตาชาวโลกได้ เป็นการสร้างประโยชน์สูงสุดได้จริง ตั้งแต่ กาบมะพร้าวที่ใช้ได้ต้องแก้จัดเท่ากับเป็นการทำ ความสะอาดรอบ ๆ ต้นมะพร้าว เมื่อใช้เสร็จก็นำไปทิ้งลงในบ่อเป็นอาหารของกุ้งฝอย หอย ปูปลา ซึ่งเป็นที่มาของเกษตรกรในปัจจุบัน ที่ทำการใช้ทางมะพร้าวเลี้ยงหอย ปัจจุบันการผิ่พื้นไปของงานประเพณี คือ การจัดการของหน่วยงานภาครัฐที่จัดการรวมเอางานบุญพระเวสสันดรไปรวมกับประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่ง ผิดาโชนที่ตามส่งเสด็จพระเวสสันดรต้องกลายเป็นผีขอฟ้าขอฝนจากพญาแถน คุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณีไม่ตรงตามฮีต ก่อให้เกิดความย้อนแย้ง เกิดคำถามในวิถีชีวิตที่ภาครัฐไม่สามารถตอบคำถามชีวิต ได้ ดังงานวิจัยที่นำมา กล่าวถึงสาเหตุที่งานประเพณีถูกบิดเบือน

กุลภาพ โพธิ์กิ่ง (2554) พบว่า ในบางปีองค์กรการท่องเที่ยวได้ประชาสัมพันธ์ในแง่การตลาด ให้ งานบุญของชาวด่านซ้าย กลายเป็นเทศกาลฮาโลวีนแบบต่างชาติไปเสีย เพื่อเลียนแบบ หรือสื่อสารอย่าง ผิด ๆ หวังให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าใจง่าย ๆ แต่สิ่งเหล่านี้ดูจะไม่รอบคอบและง่ายเกินไป เหตุการณ์ แบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะที่ด่านซ้าย แต่เกิดแก่เมืองท่องเที่ยวทุกแห่งที่รัฐเข้าไปจัดการ และท้องถิ่นย่อย ๆ อีกหลายแห่งที่เลียนแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ การสร้างเรื่องจากความเข้าใจของคน ภายนอกขึ้นมาใหม่ให้คู่ขนานไปกับเรื่องราวจากภายใน จนทำให้คนในท้องถิ่นที่รู้จักจริงและทราบที่มาที่ไป ใน รากเหง้าทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ต้องตั้งคำถามกับตนเองใหม่ และนำไปสู่กระบวนการสำรวจ ตรวจสอบค้นคว้าความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานเรื่องเล่า สังคมและประเพณีที่กำลัง เปลี่ยนแปลงไป เพื่อสร้างความหมายที่ชัดเจนให้สังคมในท้องถิ่น และสังคมภายนอกรับรู้ลักษณะทาง สังคมและวัฒนธรรมของด่านซ้ายร่วมกัน การท่องเที่ยวแบบฉาบฉวย แม้จะมีความนิยมเพราะถูกบีบคั้นใน ช่วงเวลาหนึ่งนั้นไม่จริง เพราะที่ด่านซ้ายเกิดคำถามขึ้นมากมาย และมีปฏิกิริยาของคนท้องถิ่นอย่างเงียบ ๆ แต่ก็จำเป็นว่าเป็น เรื่องที่น่าสนใจที่มีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัว อันเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายใน ในแต่ละปีอำเภอด่านซ้ายจะมีงานประเพณีบุญหลวง และการละเล่นผีตาโชน ในช่วงระหว่างเดือน มิถุนายนถึงกรกฎาคม ทั้งนี้การกำหนดวันจัดงานขึ้นอยู่กับ “เจ้าพ่อกวาน” ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ เข้มแข็งของชาวด่านซ้าย แต่ปัจจุบันการจัดงานถูกบิดเบือนความเข้าใจที่ถูกต้อง และจุดประสงค์ของงาน เป็นเพียงเพื่อการท่องเที่ยว และการค้าเท่านั้น ซึ่งละเลยคุณค่าหลัก ได้แก่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ความมีน้ำใจไมตรีของคนภายในท้องถิ่น การเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เป็นต้น

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ (2550 อ้างถึงใน นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ, 2560). พบว่า การแสดงทางวัฒนธรรมที่ ถูกเขียนบทขึ้นมาใหม่ ประวัติศาสตร์เมืองด่านซ้าย จากแสงสีเสียง จึงกลายเป็นสิ่งที่ถูกตั้งคำถาม

เหมือนกับวิสัยทัศน์ของการข้าราชการในอำเภอหรือจังหวัด หรือจากองค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ ที่กำหนดวันเวลา รูปแบบพิธีกรรมในขบวนแห่ ซึ่งเชื่อว่าเป็นการนำเสนอสีสันของงานเทศกาลที่ดีแล้ว เหมาะแล้วสำหรับนักท่องเที่ยว แต่พยายามลืมหรือลบความจริงของงานบุญหลวง ที่มีความหมายต่อชาวบ้านท้องถิ่นไปโดยไม่ใส่ใจแต่อย่างใด

ดังนั้น ชุมชนดีพอ มีหลักแนวคิดว่า การพัฒนาชุมชน การยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่น คน คือศูนย์กลางของการพัฒนา คนต้องมีความเข้าใจ ในขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี คนกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีต้องมีความสัมพันธ์กัน ถือได้ว่า วิถีรันดร คือวิถีของคนที่มีความสัมพันธ์กับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ปัจจุบันมีการสื่อประเพณีคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ลดทอนความหมายและเจตนาของประเพณีคลาดเคลื่อนไปนั้น อาจเนื่องจากผู้มีอำนาจไม่ใช่คนในในพื้นที่จริง หรือไม่มีความเข้าใจ เข้าถึง วัฒนธรรมประเพณีนั้น หากมีความเข้าใจ การลดทอนความหมายต้องไม่เกิดขึ้น แต่ควรขยายและสื่อความหมายไปในทางสร้างสรรค์ที่ไม่ขัดแย้งกับเจตนา ประเพณีและวัฒนธรรมนั้น ๆ การจะจัดให้ยิ่งใหญ่อยู่ล้นการก็ควรเกิดจากความร่วมมือร่วมแรงของคนตามความต้องการของคนในชุมชน

บทสรุป

การนำเสนอเรื่องราววัฒนธรรม ประเพณีโดยให้คนนอกมากำกับเรื่องราว จึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องของการพัฒนาตามหลักการทรงงานฯ ประการที่ 8 ระบุดจากข้างใน ประการที่ 20 เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา อีกทั้งเป็นการบังคับปลายๆให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ประการที่ 23 การมีส่วนร่วม ตามหลักการทรงงานฯ คือการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น ความเป็นจริง เข้ามากำหนดความต้องการ เขาจริงๆ ดังความตอนหนึ่ง พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า “...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปไปช่วยโดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเค้าต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” แต่ความเป็นจริงภาครัฐมองเพียงเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์และการค้าเท่านั้น ซึ่งละเลยคุณค่าหลัก ได้แก่ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชน ความมีน้ำใจไมตรีของคนภายในท้องถิ่น ส่งผลต่อการทำลายทุกสิ่ง อีกทั้งยังขาดการเคารพต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการดำเนิน วิถีนิรันดร์ ที่อาศัยหลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 เข้ามาเป็นกรอบ เช่น แนวพระราชดำรินำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ประการที่ 19 เศรษฐกิจพอเพียง) สู่การสร้างชุมชนท้องถิ่นให้อยู่ดีมีสุขกันถ้วนหน้า ซึ่งเป็น วิถีชีวิต ตามทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลธรรมและคุณธรรม หล่อหลอมให้เป็นแบบแผน กฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สืบสานเอาไว้ให้คงอยู่ ชั่วลูกชั่วหลาน ตลอดสืบไป การนำ วิถีนิรันดร์ หรือ นิรันดร์วิถี เป็นการสร้างคนให้มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น อยู่กินกับธรรมชาติแบบเกื้อกูล เพิ่มพูนการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ย่อมส่งผลดีต่อชุมชนนั้น การใช้หลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 (2563) เป็นแนวทางที่พระองค์ได้ทุ่มเทพระวรกาย ในการ “ทำให้ดู” ตลอด 70 ปี ที่ทรงงาน สามารถที่จะนำมาใช้ไตร่ตรองในการจัดกิจกรรม ประเพณี งานบุญต่าง ๆ ของแต่ละชุมชนการวางแผนงานในการทำงานร่วมกันในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทำงาน สอดคล้องกับ อาทิตย์ ชาวคำ รณชิต อภัยวาทีน และนิพิฐพนธ์ นันทะวงศ์ (2568) กล่าวถึงสมรรถนะการทำงานในอนาคตมี 3 กลุ่ม คือกลุ่มการทำงานแบบมืออาชีพ กลุ่มการทำงานร่วมกับผู้อื่น และกลุ่มการทำงานอย่างมีสติปัญญา ผู้เรียนควรได้รับการส่งเสริมทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการใช้ชีวิต ทักษะด้านเทคโนโลยี ทักษะด้านจริยธรรม และทักษะด้านความเป็นพลเมือง หลักการทรงงาน 27 ประการของรัชกาลที่ 9 ได้รวบรวมทุกอย่างไว้ครอบคลุมแล้ว จึงควรจะเป็นหลักการทรงงานที่เหล่านักมหาประชาชนชาวสยามควรจะดำรงรักษาสืบสานไปตราบชั่วนิรันดร์ เพราะจะเป็นแนวทางในที่จะสร้าง “วิถีนิรันดร์” วิถีทางที่เกิดจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี หล่อหลอมให้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นให้มีวิถีนิรันดร์ จนกลายเป็น “ชุมชนดีพอ” ดีพอที่จะอยู่ตลอดกาล ให้ลูกหลานได้สืบต่อไป ดีพอที่จะตอบคำถามชีวิตได้ทุกข้อ

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2551). 100 หมู่บ้านอีสานน่าเที่ยว. สารคดี.

กุลภพ โพธิ์กิ่ง. (2554). ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโชนที่มีต่อวิถีชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธัญลักษณ์ มูลสุวรรณ, ปัทมาวดี ชาญสุวรรณ, และอุรารมย์ จันทมาลา (2567). นฤตาจัมปาศรี: นาฏยประดิษฐ์ การผลิตซ้ำนาฏกรรมเพื่อพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม. *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน*, 15 (1), 73–90. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jnuks/article/view/263911>

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2560). แนวคิดมานุษยวิทยากับการศึกษาความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 25 (47), 173-197.

นุจรินทร์ พลแสน (2566). ทุง ในประเพณีบุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด: ลวดลาย และ คติความเชื่อสู่การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ร่วมสมัย ชุดทุงผะเหวด เทศน์มหาชาติ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 15 (2), 102-128.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2563). *หลักการทรงงาน 27 ประการในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. :สารคดี*

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2564). "อีสานใต้" ดินแดนแห่งความคิดสร้างสรรค์ทางภูมิปัญญาวัฒนธรรม. สืบค้นจาก <https://www.dasta.or.th/th/article/379>.

อาทิตย์ ชาวคำ, รณชิต อภัยวาทีน และนิพัทธ์พนธ์ นันทะวงศ์. (2568). *แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการทำงานในอนาคตสำหรับผู้เรียน ในโลกยุคแห่งนวัตกรรม. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.*